

Bokanmälningar

Bo Sellstedt:

Samhällsteorier. Vad har Giddens, Habermas m fl att säga ekonomer?

Hur kan övergripande samhällsteorier användas för att belysa ekonomiska frågeställningar och teorier? Denna intressanta och komplicerade fråga sysselsätter företagsekonomen Bo Sellstedt i en nyligen utkommen bok med titeln *Samhällsteorier. Vad har Giddens, Habermas m fl att säga ekonomer?* (Studentlitteratur, Lund 1992).

Redan genom sitt både angelägna och ambitiösa ämnesval har Sellstedt gjort sig förtjänt av en eloge. Som företagsekonom med särskild inriktning mot kostnads/intäktsanalys är det väl helt enligt förväntan att han intresserar sig för ekonomisk teori, men ett samhällsteoretiskt intresse förvånar desto mera.

Med samhällsteorier menar Sellstedt teorier som på ett övergripande sätt beskriver olika samhällen och förklarar deras utveckling. Han kompletterar definitionen med att påpeka att teorierna försöker komma åt hela människans livssituation och innehåller sådant som är gemensamt för alla vetenskaper som studerar mänskligt beteende. Bland de mest inflytelserika och omdiskuterade nutida representanterna för denna s k *Grand Theory*-

tradition återfinnes onekligen de två teoretiker som särskilt intresserar Sellstedt: britten Anthony Giddens och tysken Jürgen Habermas. Det ska nämnas att viktiga samhällsteoretiker av något äldre årgång, som t ex Marx och Weber, också flitigt refereras i boken.

Utgångspunkten för Sellstedts studie är att människan å ena sidan är en "aktiv och handlande varelse" och å andra sidan en "varelse som utsätts för restriktioner i existerande samhällen". Denna klivenhet i människans livssituation har givit upphov till en grundläggande spänning mellan voluntarism och determinism inom samhällsvetenskapen. Antingen har intresset fokuserats till den handlande människan eller till strukturer och restriktioner. Samhällsteoretiker som Giddens och Habermas försöker komma förbi bla denna dikotomi i sina försök att skapa övergripande samhällsteorier. Sellstedt disponerar sin bok utifrån föresatsen att både voluntaristiska och deterministiska teorier ska fokuseras.

För att beskriva läsupplevelsen av denna bok metaforiskt så tar Sellstedt oss med på en snabbodysse inom samhällsvetenskapen. Åtskilliga problem, begrepp, teorier och författare nämns och kommenteras mer eller mindre kortfattat. Diskussionen om de systembyggande samhällsteoretikernas idéer anknyts i många fall till teorier och begrepp med betydligt mera begränsade anspråk på generalitet. Särskilt sociologiska och ekonomiska referenser ges rikligt och någorlunda jämnt fördelat utrymme. Mycket viktigt är det förstås att författaren ofta

konkretiserar samhällsteoretiska frågor och begrepp med hjälp av exempel från den ekonomiska sfären. Exempelvis får produktionsstrategier i företag konkretisera vad Habermas menar med strategisk handling, medan Giddens diskussion om globalisering kopplas till EMS.

Det femte kapitlet ägnas helt åt samhällets ekonomiska system. Här kommer ekonomisk teori i hög grad i centrum för intresset, vilket bla har det goda med sig att den primärt samhällsteoretiskt intresserade läsaren kan friska upp sina kunskaper om tex Keynes och Phillips-kurvan. Sellstedt försöker här sätta in mikro- och makroekonomiska teorier i ett bredare samhälleligt och samhällsteoretiskt sammanhang. Detta gör han bla genom att anknyta dem till olika samhällsvetenskapliga paradig. Han skiljer mellan klassparadigm, organisationsparadigm och individparadigm.

Till grund för denna indelning ligger uppfattningen att antingen klass, organisation eller individ kan betraktas som utgångspunkt eller grundläggande element vid samhällsvetenskaplig analys. Sellstedt anknyter också till en annan mycket traditionell indelning av samhällsvetenskapliga teorier genom att ange att klass- och organisationsparadigmerna är holistiska, medan individparadigmet är individualistiskt.

Här störs jag något av att Weber, som var en hängiven förespråkare för individen som utgångspunkt för samhällsvetenskapliga studier, sammankopplas med organisationsparadigmet. Denna egendomlighet tycks bla ha sin grund i att han oroade sig för den byråkratiska organisationsformen.

När Sellstedt i sjätte kapitlet fokuserar intresset till den aktiva människan och praxisbegreppet, kommer han även in på specifikt företagsekonomiska, strategiska och organisationsteoretiska områden. Det ska påpekas att han visserligen anknyter till samhällsteori även i detta sammanhang, men att det snarare är Weber

och Marx än Giddens och Habermas som hamnar i förgrunden.

Det är en intressant och relativt lättläst bok som Sellstedt skrivit. Författarens omfattande beläsenhet framgår tydligt. Litteraturförteckningen är diger och det är också den teoretiska spännvidden. Kostnads/intäktsanalytikern Sellstedt refererar samhällsteori på ett genomgående kunnigt sätt, som klart antyder ett seriöst och moget intresse för området. Giddens och Habermas är förvisso inte några teoretiker som går fort och lätt att skaffa ett förhållningssätt till.

Paradoxalt nog är en varning alldeles särskilt på sin plats just på grund av Sellstedts förtroendeingivande förmåga till korta, sakligt korrekta redogörelser för lösgjorda delar av Giddens och Habermas systematiska tankekonstruktioner. Sellstedts bok kan nog fungera som en samhällsteoretisk introduktion för ekonomer, men den är knappast tillräcklig förberedelse för en ekonom som tänker sätta sig in ordentligt i någon enskild teoretikers verk. En verklig tillägnelse av så systematiska och komplicerade teoretiker som Giddens och Habermas kan lämpligen inledas med läsning av snävt specialiserad litteratur som systematiskt går igenom teoretikerns författarskap, relaterar det till teoretisk tradition osv. Det inses lätt att det inte är sådana personcentrerade helhetsbilder Sellstedt bjuder på.

Vad har då Giddens, Habermas m fl att säga ekonomer? Sellstedts direkta svar på den frågan är mycket allmänt och kortfattat. Han hävdar att samhällsteorier gör det möjligt att studera det ekonomiska systemet och de ekonomiska teorierna ur ett vidare perspektiv, och att de ger en ram för (i detta fall den ekonomiska) forskningens självreflektion. Det lämnas åt den reflekterande läsaren att själv komma fram till ett mera utförligt svar. Sådana självständiga sökprocesser torde väl också eftersträvas av de flesta ekonomer som med öppet sinne tar till sig intryck från andra samhällsvetenskaper.

Sellstedt har givit dessa disciplinöverskriftdare ett underlag som jag varmt rekommenderar.

*Ekon dr OWE L JOHANSSON
Företagsekonomiska institutionen
Handelshögskolan vid
Göteborgs universitet*